

VALORIFICAREA ÎNVĂȚĂRII PRIN DESCOPERIRE ÎN FAMILIARIZAREA PREȘCOLARILOR CU NATURA

*Eugenia Nadia UNGUREANU,
profesor, Școala Gimnazială nr. 1,
Grădinița cu Program Prelungit, Săveni, jud. Botoșani, România;
doctorand, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” Chișinău*

Abstract. *The child enters this world very little developed from a cognitive point of view. What the child will know or will be able to do at some point must be learned, practiced, step by step. Knowledge is acquired through the use of previous experiences in newly created learning situations. In this sense, children need opportunities to interact with people and materials around them and to learn about nature.*

Experimental and discovery learning is based on the principle of active learning and direct involvement of participants who can more easily assimilate new information and knowledge based on their own experiences.

With the help of the methods used, in particular, the experimental method and that of observation, preschoolers will become "little explorers" and will understand through play and scientific experiments, fun and easy to apply, with simple materials at hand, how they work. some elements of the physical environment finding explanations for various phenomena.

Keywords: *Learning through discovery, active participation, exploration, investigation, experimentation, identification of cause-effect relationships.*

Încurajarea explorărilor, exercițiilor, încercărilor și experimentărilor ca experiențe autonome de învățare reprezintă una dintre finalitățile educației timpurii ca premisă în dezvoltarea, formarea și diversificarea competențelor- cheie în învățarea ulterioară.

Având în vedere particularitățile de dezvoltare ale copiilor în perioada preșcolară și nevoile, interesele și cerințele impuse de schimbările tot mai dese din societate, este imperios necesar să acordăm o atenție deosebită cunoașterii prin studiul naturii deoarece prin variatele lui aspecte, mediul fizic constituie un prilej permanent de influențare a personalității copilului preșcolar, iar citatul lui Gabriel Garcia Marquez „Copilului i-aș da aripi, dar i-aș permite să învețe singur să zboare” ne provoacă la introspecție.

Natura oferă posibilitatea de a fi în contact, mereu, cu ceva nou, de a stârni curiozitatea și dorința de a-l cunoaște și odată cu transmiterea de cunoștințe copilului i se formează și o atitudine corespunzătoare de comportament și facilitează integrarea preșcolarului în acest mediu.

Curiozitatea care-l caracterizează pe copilul preșcolar se manifestă și față de natură și fenomenele din natură și trebuie transformată într-o dorință de cunoaștere, de observare sistematică a schimbărilor care au loc în natură și de formare a unor deprinderi de a sesiza și a cunoaște cauzele acelor schimbări și chiar să facă o călătorie de transformare în care să-și dezvolte atitudini, percepții și comportamente.

Cel mai ușor, preșcolarii acumulează informațiile când își satisfac interesele și trag concluzii proprii cu privire la schimbări și fenomene. Prin respectarea și parcurgerea curriculumului preșcolar, orizontul de cunoaștere se îmbogățește treptat cu aspecte din activitatea omului, condiții de dezvoltare a plantelor și animalelor, copiii conștientizează că fiecare fenomen este rezultatul unei cauze și fenomenele depind unele de altele, sunt legate între ele.

Particularitățile percepției naturii evidențiază contradicțiile care apar între interesele preșcolarilor și posibilitățile de a-și satisface dorințele. Cunoașterea la această vârstă se realizează la nivelul senzațiilor, percepțiilor, reprezentărilor, iar conținutul cognitiv este concret intuitiv. Sensibilitatea analizatorilor înregistrează o dezvoltare intensă cu resfrângeri benefice asupra percepției și conținutului cognitiv.

Literatura pedagogică promovează noutățile europene și mondiale în domeniul pedagogiei, cu accent pe metodele de acțiune care să răspundă nevoilor educației moderne de schimbare a mediului de învățare și a modului de abordare a activității didactice. Acest lucru prevede o metodologie axată pe metode interactive care solicită mecanismele gândirii și dezvoltă creativitatea și imaginația copilului. Accentul pe dezvoltarea proceselor cognitive –aplicative influențează comportamentul activ și creativ al preșcolarului în descoperirea naturii, a științei, a vieții. În acest sens, calitatea materialului didactic și prezentarea acestuia duce la stimularea interesului preșcolarilor pentru studierea mediului fizic, iar „familiarizarea copiilor cu natura începe din grupa mică. În această grupă de vârstă, scopul principal al oricărei activități e formarea atitudinii emoțional-pozitive față de natură”. [1, p170]

Copilul activ „depune efort de reflecție personală, abstractă și interioară, întreprinde acțiuni mintale de căutare, de cercetare și (re)descoperire a adevărilor din realitatea înconjurătoare” [4, p.12] , descoperă răspunsuri la întrebări, își satisface curiozitatea care-l caracterizează și se simte responsabil după rezolvarea sarcinilor de învățare trasate de educatoare. Măiestria actului didactic constă în sprijinirea copilului în însușirea cunoștințelor pe calea descoperirilor proprii și formarea motivației de a progresa în cunoaștere printr-o implicare activă, stimulând potențialul fiecărui copil preșcolar.

Învățarea la vârstele timpurii este un fenomen complex, este investigată încă din antichitate și continuă să preocupe specialiștii pedagogi și psihologi. Anita Woolfolk subliniază că „învățarea este procesul care determină o schimbare în cunoaștere sau comportament” și poate fi dobândită prin experiență, ca urmare a interacțiunii persoanei cu ea însăși sau cu mediul din care face parte. Nu orice schimbare este expresia învățării, ci numai schimbările selective, permanente și orientate într-o direcție determinată. Procesul învățării antrenează personalitatea umană în ansamblul său, implicând atât mecanisme instrumental-operatorii, de receptare, prelucrare, interpretare și valorizare a ceea ce s-a receptat, cât și mecanisme motivaționale. Preșcolarii trebuie învățați să producă o schimbare pozitivă în mediu, să le pese de natură și să dorească să o protejeze.

Învățarea prin descoperire este „metoda didactică în care cadrul didactic concepe și organizează activitatea astfel încât să faciliteze elevului descoperirea prin efort propriu a cunoștințelor, explicațiilor, prin parcurgerea identică sau diferită a drumului descoperirii inițiale a adevărului” [6,p. 277].

Profesorul universitar, Dorina Sălăvăstru (2008) sublinia îndeplinirea unor condiții atunci când ne referim la procesul de învățare: să exercite o schimbare în comportament; schimbarea să fie rezultat al experienței; și schimbarea să fie durabilă.

Învățarea umană presupune achiziție, dobândire de cunoștințe, priceperi, deprinderi, abilități fizice sau intelectuale, conduite, atitudini, sentimente, acte de voință, în vederea adaptării la situații noi de existență și a construirii personalității.

Copilul se naște cu capacitatea de a învăța, dar șansa supraviețuirii, a umanizării și socializării lui depinde de contactul cu adultul, de grija generației adulte pe termen lung, de mediul educațional. Tot ceea ce poate să realizeze o ființă umană depinde de învățare, exercițiu, muncă.

Un copil nu este niciodată prea mic ca să învețe cu condiția ca modul de solicitare intelectuală să fie pe măsura dezvoltării sale biopsihice și să se potrivească cu lumea sa. Rezultatul final al învățării depinde și de capacitatea solicitărilor, al stocului de unități de informații învățate, dar depinde mai ales de demersurile efectuate de adult pentru învățare, de felul organizatoric al situațiilor de învățare.

Principalele tipuri de învățare sunt:

- 1) Învățarea prin imitație sau învățarea prin observarea celorlalți. Teoria Învățării Sociale (Albert Bandura) susține rolul socialului în învățare și importanța educatoarei ca model prin imitație;
- 2) Învățarea prin rezolvarea de probleme presupune formarea unor capacități noi;
- 3) Învățarea senzorială cu accent pe latura perceptivă și motorie;
- 4) Învățarea prin receptare sau învățarea verbală/ conștientă ce cuprinde imagini și reprezentări de obiecte și fenomene concrete, terminând cu principii și idei abstracte;
- 5) Învățarea logică sau învățarea cu înțeles, învățarea cu controlul rațiunii care nu pune copilul în ipostaza de a descoperi, analiza, compara;
- 6) Învățarea formativ- creativă are loc când sunt parcurse gradual etapele de adunarea datelor, compararea lor, realizarea de disocieri, abstractizări, conexiuni;
- 7) Învățarea mecanică care nu duce la dezvoltarea unor competențe;
- 8) Învățarea creatoare presupune descoperirea unei soluții originale pentru rezolvarea situațiilor problematice;
- 9) Învățarea prin descoperire.

În literatura pedagogică, învățarea prin descoperire apare ca o extensie a problematizării, dar și ca metodă distinctă. Preșcolarul trebuie să găsească soluții la situația problematică, situație care declanșează descoperirea. Pe lângă dezvoltarea proceselor senzoriale, a gândirii, a memoriei, a limbajului și creativității se dezvoltă și calități ale personalității: deprinderi, priceperi, atitudini, etc. Motivația extrinsecă pierde teren în fața motivației intrinsecă deoarece preșcolarul mânat de curiozitatea care-l caracterizează și de satisfacția generată de noile descoperiri se dezvoltă intelectual.

Învățarea prin descoperire (D. Ausubel, 1985) presupune cercetarea faptelor, a evenimentelor și rezolvarea problemelor pe baza observațiilor proprii culese prin investigare. Deci, materialul învățat nu este prezentat într-o manieră finală, ci urmează a fi descoperit ca urmare a unei activități mintale și apoi inclus în structura cognitivă a celui ce învață. Astfel, copilul este sprijinit să realizeze un proces de investigare la sfârșitul căruia să stabilească propriile concluzii vis -a -vis de tema, subiectul cercetat. Preșcolarul este pus în situația de a

gândi, să observe schimbările, să formuleze ipoteze, să verifice presuposițiile dacă sunt sau nu adevărate.

În cadrul activităților didactice care apelează la învățarea prin descoperire, copiii sunt îndrumați gradual, iar timpul de lucru și implicarea în descoperirea cauzelor este direct proporțional cu ghidajul educatoarei sau adultului implicat. Putem trage concluzii că prin descoperirea independentă, șansele să obținem un rezultat excelent, performant sunt foarte mici. În schimb, dacă descoperirea este orientată sau dirijată de educatoare se obține un rezultat final calitativ.

Psihologul american, Jerome Bruner, specializat în învățare și psihologie educațională, evidențiază învățarea prin descoperire ca o metodă de învățare prin investigație, inovatoare deoarece învățarea prin descoperire îi încurajează pe copii să se folosească de cunoștințele anterioare, de imaginație, creativitate, intuiție pentru a descoperi fenomenele și să se familiarizeze cu natura.

Învățarea prin descoperire nu duce la o memorare mecanică ci la un mod activ de a găsi răspunsuri la ceea ce-i înconjoară, deci o modalitate eficientă de învățare prin stimularea motivației intrinseci.

Avantajele practicării unei învățări prin descoperire sunt evidențiate în studiile de specialitate:

- a) Implicarea activă a preșcolarului în procesul de învățare;
- b) Stimularea curiozității epistemice;
- c) Se dezvoltă abilitățile de învățare;
- d) Crește nivelul de motivație deoarece experiența de învățare este personalizată;
- e) Sunt încurajate acțiunea, independența și autonomia copilului.

Avantajele enumerate mai sus aduc beneficii procesului de învățare și contribuie la dezvoltarea armonioasă a copilului preșcolar și pornind de la acest considerent, îmi doresc să abordez pentru cercetare tema „Valorificarea învățării prin descoperire în familiarizarea preșcolarilor cu natura”.

Principii care stau la baza învățării prin descoperire:

- Managementul învățării

Învățarea prin descoperire se poate face individual dar și în echipă. Acest lucru îi determină pe copii să se simtă confortabil, să colaboreze unii cu alții, să se simtă utili și responsabili.

- Rezolvare de probleme

În rezolvarea de probleme, copiii sunt îndrumați să caute soluții folosindu-se de informații cunoscute deja pentru a descoperi informații noi.

- Integrare și conexiune

Educatoarea îi ajută pe preșcolari să combine informațiile și să se conecteze cu lumea reală, cu natura.

- Analiza informației și interpretarea ei

Învățarea prin descoperire este orientată asupra procesului și nu numai asupra conținutului. Astfel, copiii sunt puși în situația de a analiza și interpreta informația nu numai de a o memora.

- Eșec și feedback

Învățarea are loc chiar și atunci când preșcolarii înregistrează eșecuri nu numai când găsesc răspunsuri sau validează idei, ipoteze.

Pentru ca învățarea prin descoperire să fie eficientă trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

- Subiect accesibil, interesant;

Preșcolarii sunt dispuși să învețe dacă subiectul învățării îi interesează. Cunoașterea intereselor și preocupărilor lor constituie un avantaj alături de cunoașterea particularităților de vârstă.

- Parcurgerea în etape a conținutului învățării;

Experiența de învățare trebuie parcursă gradual pentru a-i permite copilului să o înțeleagă.

- Extrapolarea

Experiența de învățare trebuie să permită extrapolarea, găsirea unor informații noi pe parcursul investigației.

Recunoscută ca una dintre metodele moderne, învățarea prin descoperire conține problematizarea și asigură într-o măsură mult mai mare decât metodele tradiționale, activitatea independentă și motivația corespunzătoare pentru însușirea activă și conștientă a cunoștințelor, copiii ajung la descoperirea unor adevăruri necunoscute lor, dar cunoscute în știință și de către educatoare.

Descoperirea și problematizarea realizează în procesul de instruire un sistem de relații indistructibile prin faptul că învățarea problematizată se finalizează într-un act de descoperire de noi fapte, idei, cunoștințe.

Metoda descoperirii acționează prin procedee ca: vezi, cercetează, înțelege.

Freinet numește descoperirea “metoda experiență” de încercare, deoarece îl pune pe copil în situația să încerce diverse modalități de a afla răspunsul dorit. Pe parcursul etapei descoperirii celor dorite apar primele satisfacții și dorința continuării și a finalizării.

Orice descoperire impune căutarea și rezolvarea de probleme. Crearea unor situații problemă în timpul învățării atrage de la sine o gimnastică a gândirii și a celorlalte procese de cunoaștere, în vederea găsirii de noi soluții. Situația problemă nu trebuie confundată cu conversația euristică când copilul este pus în situația de a da un răspuns cu un efort relativ ușor care-i direcționează procesele de cunoaștere.

Învățarea prin descoperire se realizează cu aportul celorlalte metode de învățământ, ea fiind o metodă finală. Spre deosebire de metodele expositive, preșcolarii nu asimilează cunoștințele cucerite, ci din contra cuceresc cunoștințele, desfășoară activități de observare, caută soluții variate de rezolvare a unor probleme. Învățarea prin descoperire se poate organiza sub mai multe forme, determinate de specificul obiectivului și particularitățile de vârstă ale copiilor. Învățarea prin descoperire utilizează: inducția, deducția și analogia.

Robert Glaser, consideră că pedagogia descoperirii cuprinde două variabile: învățarea prin descoperire și educația pentru descoperire. În ceea ce privește învățarea prin descoperire, acesta se realizează pe două căi: prin metoda inducției și prin metoda încercării și erorii.

Același autor arată că de obicei se practică așa zisa pedagogie explicativă, care procedează de la reguli spre exemple. Pe această cale regula se însușește repede și riscurile erorii sunt minime. Pedagogia inductivă, care este specifică învățării prin descoperire, procedează într-o manieră opusă: de la exemple multiple spre concepte principii, reguli. Pe această cale , copiii

ajung singuri la descoperirea și stabilirea conceptelor, trecând prin exemple specifice, prin generalizări și diferențieri.

Cea de-a doua cale, descoperirea prin încercări și erori nu impune subiectului o cale structurală ci îl lasă să încerce să caute. Dacă prin metoda inducției conceptele devin mai clare și mai trainice, prin cea de-a doua cale se dobândește capacitatea de cercetare necesară mai târziu în viață, căci nici o descoperire remarcabilă nu este posibilă fără încercări, erori, analize căutări. Promovarea descoperirii și limitarea erorilor, scrie autorul sunt procedee incompatibile.

În ceea ce privește educația pentru descoperire, Robert Glaser arată că pe lângă folosirea metodelor de mai sus sunt necesare o serie de elemente noi de asemenea cum ar fi disciplina în studiu, formarea aptitudinilor pentru observație, inducție și deducție, pentru exploatare, aptitudinea de a emite ipoteze, de a pune o problemă în termeni de metodă. La acesta se adaugă o serie de trăsături de caracter ca: răbdarea, perseverența, atenția, ordinea.

Un alt cercetător, M.C. Wittrock, consideră învățarea prin descoperire drept o ipoteză care trebuie încă să fie verificată. Susținând pedagogia descoperirii, autorul nu elimină pedagogia tradițională. “Pedagogia didactică” cum îi spune el, aceasta nu trebuie suprimată ci modificată potrivit cu cunoștințele și aptitudinile dobândite prin descoperire.

R.B. Mackon – susține că toți copiii sunt creativi până în momentul când adulții prin sistemul lor de instrucție, prin autoritatea și disciplina impusă din afară, nu le înăbușă originalitatea.

Tema propusă pentru studiul de cercetare este o temă de actualitate în domeniul educației, în învățământul preșcolar și nu numai, de aceea îmi doresc să verific dacă rezultatele procesului de învățământ în care copiii sunt ghidați să-și descopere singuri cunoștințele, procedeele de învățare, sunt mult mai valoroase și trainice, provocând și stări emoționale spontane și puternice deoarece învățarea prin descoperire nu este o modalitate de lucru în educație cu o structură metodică rigidă, definitiv învechită și nemodificabilă, ci, manifestându-se inițial ca tendință, ea se construiește organizat, conștient, în procesul învățării prin colaborarea educatoarei cu preșcolarii.

Totodată îmi doresc să studiez dacă organizarea activității didactice, în care metoda învățării prin descoperire este prezentă, dovedește că preșcolarii de grupă mare pot desfășura o activitate de cercetare, investigare, de dobândire prin forțe proprii a unor cunoștințe noi, legi sau reguli de formare a unor priceperi și deprinderi de muncă intelectuală și operativă în familiarizarea cu mediul înconjurător.

Tema „Valorificarea învățării prin descoperire în familiarizarea preșcolarilor cu natura” a fost aleasă din dorința de a investiga și identifica impactul asupra grupei de copii, la nivel individual și de grupă, de angajare totală și participare activă și conștientă cu efect formativ accentuat, instigându-i la descoperiri simple și treptat să fac trecerea la activități din ce în ce mai complexe care însă să nu depășească efortul de care preșcolarii sunt capabili încât străduințele lor să nu rămână fără rezultat și să-i demobilizeze.

Mediul reprezintă ansamblul factorilor externi din natură și societate care acționează asupra omului și condiționează existența lui. Încă de la naștere, copilul se dezvoltă biopsihosocial sub influența directă a mediului, acesta fiind principala sursă de informații ce va sta la baza procesului de cunoaștere a realității.

Contactul nemijlocit al copiilor cu natura și formele ei de viață sporește eficiența demersurilor educaționale, dat fiind cunoscută marea disponibilitate a celor mici de a descoperi

și asimila tot ceea ce stârnește curiozitatea, cu atât mai mult activitățile care sunt realizate în natură, (activități de tip outdoor) și prin care folosesc materiale din natură sau materiale reciclabile.

Această activitate de cercetare o voi organiza într-un mod cât mai original, plăcut, atractiv, variat și eficient, îmi voi folosi creativitatea, măiestria și toate cunoștințele metodologice și științifice, voi studia materialele de specialitate și voi consemna cu acuratețe datele culese și le voi interpreta într-un mod obiectiv pentru a realiza un conținut cu valoare în soluționarea problemelor identificate în realitatea educațională.

În prezent, se asistă la o abordare educațională care ține seama de necesitatea de a putea aplica cunoștințele acumulate și a evalua performanțele sub îndrumarea subtilă ce-i conferă educatoarei rolul de consultant. Experiențele de învățare amplifică capacitatea de asimilare a cunoștințelor, formarea de deprinderi, schimbarea comportamentului în vederea adaptării la mediu, iar cheia învățării este deplina angajare a copilului în actul învățării, în funcție de ritmul de învățare și universul copilului: „Mi s-a spus și am uitat/ Am văzut și am înțeles/ Am făcut și am învățat”(Confucius).

BIBLIOGRAFICE

1. ANDON, C.; HAHEU, E.; GORDEA L.; GÎNJU, S. Teoria și metodologia familiarizării preșcolarilor cu natura. Ch.: S.n., (Tipogr.UPS ”I. Creangă”), 2014.
2. ANTONOVICI, Ș. Cunoașterea mediului în grădiniță. Didactica Publishing House, București, 2010.
3. BERNAT, S. Tehnica învățării eficiente. Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2003.
4. CERGHIT, I. Metode de învățământ. Editura Polirom, Iași, 2006.
5. HMELO-SILVER, C. E. Problem-based learning: What and how do students learn? 2004. Educational Psychology Review 16.3.
6. JINGA, I.; ISTRATE, E. Manual de pedagogie, Editura All, Bucuresti, 2001, p. 277.
7. LESPEZEANU, M. Tradițional și modern în învățământul preșcolar – o metodică a activităților instructiv-educative. București. Colecția Didactica Esențial, 2007.
8. NEACȘU, I. Instruire și învățare. București, 2001.
9. NEACȘU, I. Instruire și învățarea. Editura Didactică și Pedagogică, ed. a 2-a, București, 1999.
10. STAN, C. Teoria educației. Actualitate și perspective. Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2001.
11. ȘOITU, L.; CHERCIU, R. D. (coord.). Strategii educaționale centrate pe elev. Editura Alpha MDN, Buzău, 2006.
12. WOOLFOLK, A. Educațional Psychology. Editura Person Education, ed.a 14-a, New York, 2019.